

Małgorzata Konopnicka, Grzegorz Ostrowski
Uniwersytet Zielonogórski

RODZINA VON SEYDEL Z LUBOSZYC. PRZYCZYNEK DO BADAŃ PROZOPOGRAFICZNYCH SZLACHTY DOLNOŁUŻYCKIEJ

W 1764 r., kiedy Christian Gottfried von Seydel nabył Luboszyce (*Liebesitz*), wieś oddaloną zaledwie kilka kilometrów od Gubina, wszedł w poczet dolnołużyckich właścicieli ziemskich. Był to już schyłkowy okres saksońskiego panowania nad Dolnymi Łużycami, rozpoczęty w 1635 r. Wówczas dotychczasowy władca Łużyc, król Czech i cesarz Ferdynand III oddał Dolne i Górne Łużyce w dziedziczne lenno elektorowi saskiemu Janowi Jerzemu I w zamian za lojalność w wojnie trzydziestoletniej. Pomimo usilnych zabiegów elektorów zmierzających do umocnienia panowania Saksonii nad omawianym obszarem, wprowadzenia sekundogenitury na rzecz Christiana I von Sachsen-Merseburga oraz ustanowienia go margrabią Dolnych Łużyc, teren ten zachował swój specjalny status¹. Pod względem administracyjnym w czasach wettyńskich Dolne Łużyce dzieliły się na powiaty (*Kreis*) oraz tzw. urzędy lub amty (*Amt*): Luckau, Gubin, Krummspreisch, Calau, Spremberg oraz Amt Dobrilugk². Luboszyce należały do powiatu gubińskiego. Koniec saksońskiego panowania nad Dolnymi Łużycami związany był z postanowieniami kongresu wiedeńskiego w 1815 r., który za sojusz Saksonii z Francją odebrał jej północne tereny państwa oraz większą część Łużyc i przekazał je Prusom w ramach nowo utworzonej prowincji brandenburskiej. Prowincja dzieliła się na trzy rejencje: berlińską, poczdamską oraz frankfurcką. Rejencję frankfurcką tworzyły powiaty grodzkie (miejskie), w ich skład wchodziły miasta: Chociebuż, Forst, Gubin, Frankfurt nad Odrą oraz Gorzów Wielkopolski. Ponadto w skład rejencji frankfurckiej wchodziło 21 powiatów ziemskich, w tym powiat gubiński. Nowy podział administracyjny w ramach państwa pruskiego wprowadził znaczne zmiany w zasięgu terytorialnym powiatów. I tak dotychczasowy bardzo duży powiat gubiński rozpadł się na dwie części, gubińską

¹ W latach 1656-1738 Dolne Łużyce pozostawały częścią księstwa saksońsko-merseburskiego i podlegały albertyńskiej linii Wettinów (L. Große, *Entwicklung der Verfassung und des öffentlichen Rechtes der Niederlausitz seit dem Traditions-Rezeß vom Jahre 1635*, Görlitz 1878).

² H. Bräuer, *Aspekte der Verwaltungsentwicklung in Sachsen während des Spätmittelalters und am Beginn der frühen Neuzeit*, [w:] *Die Geschichte der Verwaltung in Sachsen und der Region Freiberg*, hrsg. V.H. Gierth, Freiberg 2008, s. 61-70.

oraz odrębny powiat żarski z majątkiem Żary-Trzebiel i znaczną część Forstu. Do okrojonego powiatu gubińskiego dołączono enklawę chociebuską. Do 1945 r. obszar omawianego powiatu był jeszcze kilkakrotnie zmieniany. Wraz z nowym podziałem administracyjnym Dolnych Łużyc zniknęły również dotychczasowe urzędy i sądy, zastąpione instytucjami pruskimi: rejencją frankfurcką, konsysozorem prowincji oraz powiatami, w których wzorem pruskim władzę objęli landraci³.

Pruskie panowanie nie wprowadziło natomiast zmian w zakresie władztwa gruntowego oraz uprzywilejowanej pozycji stanu szlacheckiego. W XVIII w. szlachta nadal była dominującą grupą posiadaczy ziemskich, około 3/4 ziemi znajdowało się w ich rękach. Pod koniec wieku na terenach dolnołużyckich dominowała własność rycerska⁴, odnotowano 160 posiadaczy dóbr rycerskich, z czego około 1/4 była pochodzenia mieszczańskiego⁵. Czas własności wskazuje, że wśród właścicieli ziemskich znaczna ich część (ponad 3/4) weszła w posiadanie majątków dopiero na początku omawianego stulecia. Istotnie na Dolnych Łużycach odnaleźć można zaledwie 26 rodów osiadłych tu od ponad 200 lat. Wielką własnością ziemską dysponowały nieliczne rody: hrabia zu Solms w Sonnewalde, zu Lynar w Lübbenau, von der Schulenburg i von Brühl w Brodach. Podobnie można wyliczyć jedynie kilka rodzin szlacheckich, które w swych rękach utrzymywały własność złożoną z kilku wsi (np. von Pannwitzowie byli posiadaczami 11 dóbr, von Köckeritzowie 13, von Stutterheimowie 15). Na Dolnych Łużycach w XVIII w. zdecydowanie dominowała drobna lub cząstkowa własność szlachecka⁶. W kolejnym stuleciu wzrosła liczba mieszczan wchodzących w posiadanie dóbr rycerskich. Natomiast w drugiej połowie XIX w. odnotowano silną tendencję wśród szlachty niemieckiej do zmiany statusu prawnego majątków i przekształcania ich w fideikomisy, a następnie pod koniec stulecia przejście mechanizmu zapobiegającego rozdrobnieniu dóbr przez mieszczaństwo. W 1853 r. na terenie Łużyc odnotowano 263 dobra, z czego 118 należało do szlachty, 144 do mieszczan; w 1910 r. na 288 posiadłości 134 były szlacheckie, 154 mieszczańskie⁷.

W powiecie gubińskim według matrykuły powiatowej z 1860 r. funkcjonowały trzy państwa stanowe: Amtitz, Neuzelle, Schenkendorf. Książę von Carolath dysponował czterema wsiami, hrabia von Brühl trzema, Friedrich von Wiedebach, hrabia von Finckenstein oraz kapitan Helmigk dwiema. Właściciele pozostałych miejscowości

³ R. Lehmann, *Geschichte der Niederlausitz*, Berlin 1963, s. 544-547; *idem*, *Die Herrschaften in der Niederlausitz*, Graz 1966, s. 98-100.

⁴ Według Vinzenza Czecha procentowo struktura władztwa gruntowego na Dolnych Łużycach przedstawiała się następująco: władca zachował 18% gruntów, miasta 4%, rycerstwo 49%, państwa stanowe 25%, klasztor w Neuzelle 4% (V. Czech, *Zwischen Sachsen und Brandenburg. Aspekte Niederlausitzer Adelskultur in der Frühen Neuzeit*, [w:] *Im Schatten mächtiger Nachbarn. Politik, Wirtschaft und Kultur der Niederlausitz*, hrsg. v. K. Neitmann, Berlin 2006, s. 156).

⁵ *Ibidem*, s. 157.

⁶ *Ibidem*, s. 162-163.

⁷ R. Lehmann, *op. cit.*, s. 654.

to dysponenci jednej wsi. Podział gruntów w powiecie przedstawiał się następująco: w 1853 r. w rękach szlachty znajdowało się 14 047 ha ziemi, w rękach mieszczan 7244, w 1910 r. w rękach tych pierwszych było już tylko 8227 ha, a mieszczenie dysponowali 9024 ha ziemi. W 1936 r. własność państw stanowych w tym powiecie obejmowała 4666 ha, dóbr rycerskich 11 905 ha⁸. Powszechna stawała się częsta sprzedaż pojedynczych dóbr.

Trudno określić, czy Luboszyce wkroczyły w okres wczesnonowoczesny jako własność całościowa Hansa von Heyde, czy jako wieś podzielona między dwóch właścicieli wspomnianego von Heyde oraz rodzinę von Zeschau. Do 1546 r. była wymieniana równolegle jako własność w dwóch odrębnych listach lennych. Wiadomo, że 25 listopada 1578 r. Luboszyce otrzymał Melchior von Löben. Melchior ze związku z Barbarą von Stosch miał jednego syna Maximiliana, który w 1593 r. sprzedał wieś Heinrichowi von Polenzowi. Po jego śmierci w 1608 r. miejscowość nabył Melchior von Storchwitz, który ze związku z Elisabeth von Abschatz miał pięciu synów i dwie córki, co komplikowało podział spadku. Ostatecznie wieś została podzielona między najstarszego Hansa Melchiora von Storchwitza a najmłodszego Christophu Otta. Starszy zginął w bitwie w Czechach ok. 1645 r. i tym samym Christoph Otto po spłaceniu siostr został jedynym właścicielem. Jego sytuacja materialna była jednak niepewna i wkrótce wieś ponownie została sprzedana, tym razem Johannowi Christianowi von Auritzowi, który z kolei w 1720 r. sprzedał majątek doktorowi Georgowi Christophowi Seidlowi (Seydel). Wówczas po raz pierwszy w historii miejscowości pojawiała się rodzina Seydel. Sinapius wywodził ich ze Szwajcarii, skąd zmuszeni byli wywędrować w 1312 r. ze względu na udział w opozycji antykrólewskiej. Członkowie rodu osiedlili się wówczas w Karyntii, Saksonii, na Śląsku i na terenie Marchii Brandenburskiej. To rozproszenie rodu przyczyniło się do znacznych trudności we właściwym oznaczeniu związków między członkami rodziny⁹. W XVIII w. z osób o nazwisku von Seydel lub Seidel spotykamy m.in. majora Benjamina Gottloba von Seydla (1739-1786), urodzonego w Górcie Wąsowskiej, zasłużonego w wojnach pruskich mieszczanina, który za wybitne męstwo otrzymał od Fryderyka II w 1770 r. tytuł szlachecki, po służbie osiadł w Czeladzi Wielkiej w powiecie górowskim¹⁰. Wiadomo też, że linia rodziny funkcjonowała w księstwie wrocławskim od XVI w., na przełomie XVII i XVIII w. wymarła męska gałąź von Seydlów z podwrocławskich Kobierzyc reprezentowana m.in. przez Georga von Seydla, radcę oleśnickiego i syndyka wrocławskiego¹¹. Pozostali reprezentanci nazwiska to w większości już mieszczenie.

⁸ *Ibidem*, s. 655.

⁹ J. Sinapius, *Schlesische Curiositäten*, t. 1, Leipzig 1720, s. 879.

¹⁰ *Schlesische Provinzialblätter* 10/1786.

¹¹ J. Sinapius, *op. cit.*, s. 879.

Von Houwald podawał, że nowy nabywca Luboszyce pochodził z Hirschfeld na Śląsku¹². Chodziło mu zapewne o Hirschfelde – Trzciniec Zgorzelecki, miejscowość w granicach miasta Bogatyni. W okolicach Zgorzelca występowała szlachecka rodzina von Seydel, m.in. Hans Georg von Seydel był na początku XVIII w. właścicielem Łomnicy w powiecie zgorzeleckim, w której zbudował okazały pałac¹³. W omawianym przypadku mowa zapewne o zubożałej linii rodziny, gdyż pierwszy właściciel Luboszyce pisał się bez predykatu *von*. Majątek luboszycki znajdował się w rękach Seydlów w latach 1720-1742, trudno powiedzieć, jakimi byli właścicielami, z tego okresu nie pochodzą żadne wzmianki o wsi. W 1742 r. Luboszyce ponownie zostały sprzedane Johannowi Nicolasowi von Maxenowi (1709-1777), właścicielowi m.in. majątków (obecnie po stronie niemieckiej) Ohhorn, Obersteina, Oegel, który w związku z Eleonorą Henriettą von Warnsdorf doczekał się córki Charlotty Edmundy, później von Carlowitz. Von Maxen był znaczącą postacią w dziejach regionu, pełnił funkcję namiestnika Łużyc, uzyskał honorowy tytuł szambelana dworu saksońskiego, był tajnym radcą dworu i – jak wskazano – właścicielem rozlicznych dóbr¹⁴. Zapewne Luboszyce stanowiły dla von Maxena lokatę kapitału i jak większość rycerskich majątków dolnołużyckich niewchodzących w skład państw stanowych szybko zostały sprzedane. Wyżej wskazywano już, że częsta zmiana właścicieli była charakterystycznym zjawiskiem dla dóbr dolnołużyckich. Tym razem jednak po sprzedaży w 1764 r. dobra luboszyckie stały się majątkiem rodowym, pozostającym w rękach rodziny do końca II wojny światowej¹⁵. Georg Christoph Seidel miał czterech synów, w tym Christiana Gottfrieda Seydel, nabywcę Luboszyce. Bliższe informacje dotyczące m.in. lat życia Christiana Gottfrieda (1711-1777) można ustalić przy pomocy płyt epitafijnych znajdujących się niegdyś na cmentarzu przykościelnym w Polanowicach¹⁶. Pierwotnie trzy płyty Seydlów (Christiana Gottfrieda, jego syna Johanna Christiana i żony syna Johanny Marii Sophii) musiały być umiejscowione w tutejszym kościele, pisał o tym wspomniany Houwald¹⁷, później zostały przeniesione do nekropolii.

¹² G. v. Houwald, *Die Niederlausitzer Rittergüter und ihre Besitzer*, Bd. VI: *Kreis Guben*, Neustadt an der Aisch 1999, s. 211.

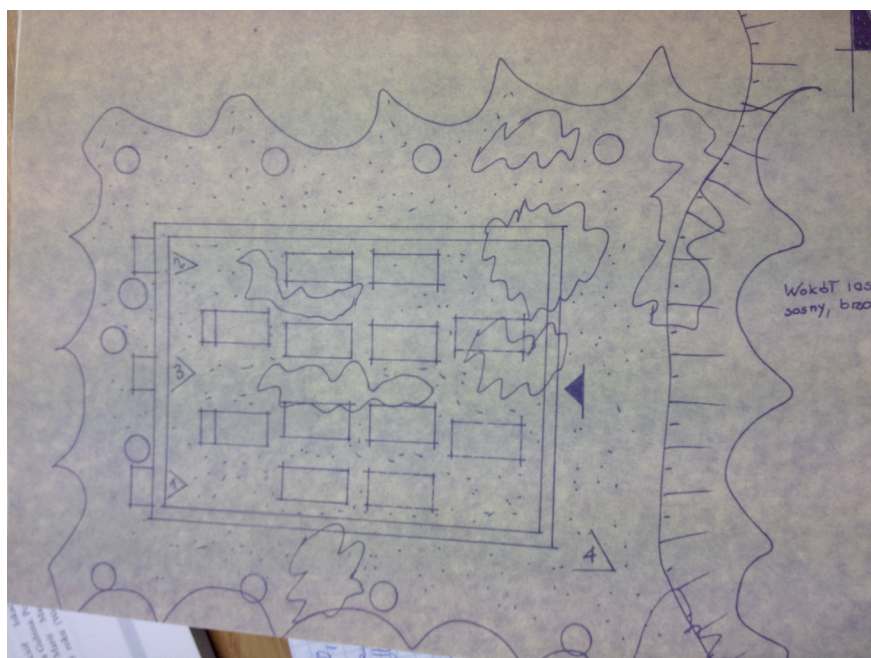
¹³ H. Knothe, L. Jacobi, *Der Grundbesitz und die Landwirtschaftlichen Verhältnisse der preussischen Oberlausitz und ihrer Entwicklung und gegenwärtigen Gestaltung*, Görlitz 1860, t. 10, s. 68.

¹⁴ Ch.G. Schuemberg, *Das zur Zeit des Regierungsantritts des Durchlauchtigsten, Gnädigsten Fürsten...*, bm. 1769, s. 145.

¹⁵ *Alphabetisches Verzeichnis aller in dem Churfürstenthum Sachsen...*, Dresden 1791, s. 305.

¹⁶ Płyty epitafijne od pewnego czasu zyskują status ważnego źródła w badaniach genealogicznych, prozopograficznych oraz w historii społecznej. Patrz: P. Karp, *Nagrobne płyty figuralne jako źródło historii sztuki wojennej i zabytki epigraficzne*, „Studia Epigraficzne” 2006, t. 2, s. 101-119; K. Gorecka, *Pobożne matrony i cnotliwe panny. Epitafia jako źródło wiedzy o kobiecie w epoce nowożytnej*, Warszawa 2006; eadem, *Łacińskojęzyczne inskrypcje nagrobne jako źródło do badań nad kobietą w okresie nowożytnym oraz wyzwanie edytorskie*, „Przegląd Historyczny” 2009, t. 2, s. 307-318.

¹⁷ G. v. Houwald, *Die Niederlausitzer...*, s. 211.

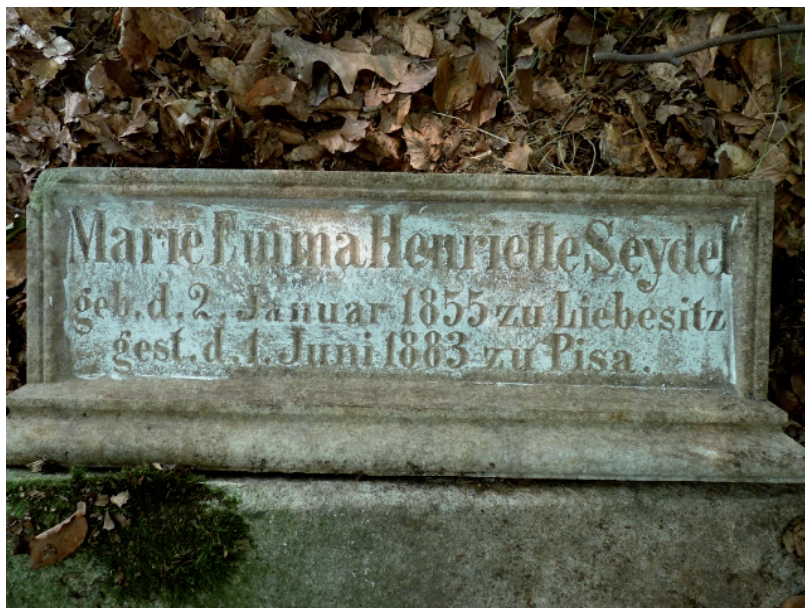

Ryc. 1. Cmentarz rodowy von Seydlów w Luboszycach

Źródło: Lubuski Wojewódzki Konserwator Zabytków, A. Michalak, *Karta adresowa zabytku nieruchomego. Zabytkowe cmentarze Gminy Gubin – Luboszyce*, Zielona Góra 1987.

Początkowo w Luboszycach nie było kościoła ani też cmentarza, natomiast właśnie w niedalekich Polanowicach w latach 1738-1740 zbudowano ewangelicką świątynię, a obok niej ulokowano cmentarz, gdzie pochowano właścicieli Luboszyc. Kiedy na cmentarzu przykościelnym nie było już miejsca, utworzono w XIX w. w Polanowicach drugi, tzw. wiejski cmentarz, gdzie spoczęli moiżni z okolicy, np. z rodziny Groß, Würk – właściciele majątku w Łazowie¹⁸. Z czasem luboszyccy Seydlowie utworzyli w majątku własny cmentarz rodowy, gdzie przeniesiono płyty z polanowickiego cmentarza ewangelickiego oraz gdzie chowano kolejnych członków rodziny. W zas-

¹⁸ Zgodnie z wykazem cmentarzy zamkniętych była to największa nekropolia wiejska w gminie. Także liczba ocalałych nagrobków jest największa. Odnaleziono tutaj ponad 300 płyt nagrobnych oraz fragmenty kolejnych. Dla przykładu inny „duży” cmentarz ewangelicki we wsi Czarnowice przetrwał z ok. 130 nagrobkami, a na innych lepiej zachowanych liczby te wynosiły np. 60-80 płyt (Archiwum Państwowe w Zielonej Górze, *Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Zielonej Górze, Wydział Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej, Wykaz cmentarzy zamkniętych zarządzeniem Ministra Gospodarki Komunalnej nr UZ-e/14/6/59 z dnia 10 marca 1961 r.*, sygn. 3473).

Ryc. 2. Zachowana obecnie płyta z cmentarza rodzowego von Seydlów w Luboszycach
Źródło: fotografia własna autora (fot. Grzegorz Ostrowski).

bie Lubuskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków znajduje się odrębny plan cmentarza wraz z usytuowaniem grobów von Seydlów¹⁹.

Rodowe miejsce spoczynku w Luboszycach było niewielkich rozmiarów cmentarzem otoczonym lasem. Założone zostało na planie prostokąta z wyraźnie zachowanymi granicami. Badania terenowe potwierdziły zachowanie betonowych fundamentów ogrodzenia oraz starodrzew zasadzony na skraju nekropolii. Obecnie dojazd lub aleja zatarły się, choć sama droga istniała, czego dowodem była jej obecność na mapie z 1933 r. Powierzchnię cmentarza rozplanowano bez wewnętrznych podziałów. Mogiły pozostały częściowo czytelne, były rozmieszczone w czterech rzędach po dwie, cztery, cztery i dwie kwatery. Na południowej granicy, znajdującej się wyżej niż część północna, umieszczono trzy wielkie płyty nagrobne (obecnie jedna z nich, centralna, leżała nieopodal uszkodzona, połamana). Lubuski Wojewódzki Konserwator Zabytków w spisie załączonym do ilustracji cmentarza rodzowego wymieniał 10 nagrobków rodziny.

W Luboszycach pod koniec XIX w. także powstał cmentarz wiejski, gdzie odnaleziono nagrobek Seydel w formie prostopadłościanu wykonany z piaskowca. Inskrypcja

¹⁹ Lubuski Wojewódzki Konserwator Zabytków (dalej: LWKZ), A. Michalak, *Karta adresowa zabytku nieruchomego. Zabytkowe cmentarze Gminy Gubin – Luboszyce*, Zielona Góra 1987.

została mocno uszkodzona, jednak odczyt wskazywał, że ów pomnik znajdował się nad grobem kobiety: Caroline Christiane Henriette Seydel. Nie wiadomo, kim była wskazana kobieta, jak również nie udało się ustalić, dlaczego nie spoczęła na cmentarzu rodzowym.

Trudno powiedzieć, kiedy luboszyccy Seydlowie zaczęli się tytułować von Seydel. W chwili nabycia majątku Christian Gottfried nie używał nazwiska szlacheckiego²⁰. Zakładamy, że w ich przypadku musiało dojść do tzw. Adelserneuerung, czyli odnowienia utraconego niegdyś szlactwa. Pod względem formalnym przeprowadzano to w ten sposób, że wraz z prośbą skierowaną do kancelarii królewskiej o odnowienie szlactwa należało przedstawić świadectwo rodziny w linii bocznej do trzeciego stopnia²¹. W kancelarii Królestwa Pruskiego do końca XIX w. brakuje takiego dokumentu, więc albo von Seydlowie przeprowadzili stosowną procedurę jeszcze, kiedy Dolne Łużyce należały do Saksonii, albo – co również możliwe – dokonano tego dopiero na początku XX w. Wówczas Seydlowie z XVIII i XIX w. musieli na płytach epitafijnych bezprawnie używać tytułatury szlacheckiej, co nie było zjawiskiem odosobnionym wśród mieszczaństwa mającego szlacheckie korzenie. Hipotezę o dużo późniejszym nadaniu szlactwa podtrzymywał von Houwald, nie powołując się jednak na konkretne źródła²², oraz Rene Schiller w pracy poświęconej ekonomicznym i socjalnym przemianom ziemiaństwa w Brandenburgii w XIX w., w której wymienia Seydlów wśród świeżo nobilitowanych nabywców dóbr ziemskich²³.

Niestety nie wiadomo, kto był żoną Christiana Gottfrieda, jego następcą w majątku został syn Johann Christian von Seydel (zm. 1825 r.)²⁴. Dzięki zabytkom epigraficznym

²⁰ W zbiorze litografii Alexandra Dunckera oprócz przedstawienia pałacu luboszyckiego znajdował się jego krótki opis, z którego wynikało, że Christian Gottfried jako sierota stracił majątek rodzinny i przestał używać nazwiska rodowego. Wiadomo jednak, że już jego ojciec nie podpisywał się nazwiskiem szlacheckim (Liebesitz, <http://www.bibliotekacyfrowa.pl/> [dostęp: 1.05.2016]).

²¹ H. Reif, *Adelserneuerung und Adelsreform in Deutschland 1815-1874*, [w:] *Adel und Bürgertum in Deutschland 1789-1848*, hrsg. v. E. Fehrenbach, München 1994, s. 56-78.

²² Według von Houwalda Hubert von Seydel otrzymał szlactwo w 1911 r. (G. v. Houwald, *Die Niederlausitzer...*, s. 212).

²³ R. Schiller, *Vom Rittergut zum Grossgrundbesitz. Ökonomische und soziale Transformationsprozesse der ländlichen Eliten in Brandenburg im 19. Jahrhundert*, s. 492-493.

²⁴ Opis zachowanej płyty Johanna Seidla: wykonana z piaskowca w kształcie prostokątnym. Pole inskrypcyjne na płycie podzielono na dwie części, dodatkowe pole z inskrypcją u podstawy. Nieczytelne symbole na zwieńczeniu. U podstawy symbol dwóch skrzyżowanych pęków kłosów zbóż. Na płycie inskrypcja z tekstem śmierci (A i B), u podstawy tekst z podziękowaniem (C).

(A)
Nach einer
langen
glücklichen Ehr
errichtet
die unvergängliche
Liebe
dieß Denkmal

możemy określić więzi rodzinne Johanna Christiana. Jego żoną była Johanna Maria Sophie (1757-1836) z domu Fischer²⁵. Mieszczańskie pochodzenie żony von Seydla wskazuje, że von Seydlowie niezbyt rygorystycznie podchodzili do obostrzeń stanowych, być może mając w pamięci niedawne swe dzieje, a być może sami nadal byli mieszczanami. Fischerówna pochodziła z pobliskiego Koła, zwyczaj zawierania związków międzysąsiedzkich był powszechnie praktykowany. Z tego związku urodził się

dein Herrn
[Joh]an(n) Christian
Seidel.

(B)
gewesenen
Besitzer des
Ritterguths
Liebesiz
dessen hinter=
lassene Gattin.
Er starb den 18.
Decemb(er) 1825
in 75 =
Leben Jahre

(C)
Aus Denkst mit
gewidmet

Tłum. (G. Ostrowski): Po długim, szczęśliwym [małżeństwie] wzniesiono nieśmiertelną miłością ten pomnik Panu Johannowi Christianowi Seidel (A). Był właścicielem dóbr rycerskich w Liebesiz [powinno być Liebesitz]. Jego pozostawiona żona. Zmarł 18 grudnia 1825 r. w 75 roku życia. (B) XXXX (C)

²⁵ Opis zachowanej płyty Johannu Seydel: wykonana z piaskowca o kształcie prostokątnym. Zwieńczenie zawiera wnękę z symbolem krzyżujących się pęków kłosów zbóż. U podstawy symbol dwóch pęków kłosów zbóż. Na płycie inskrypcja z tekstem śmierci. Litera rycze:

(A)
In dieser Gruft ruhet
Fr. Johan(n)e Marie Sophie
Seýdel
geb(orene) Fischer
weil. H(e)r(rn). Johann Christian
Seýdel,
gew. Erb. Lehn u(nd) Gerichtsherr
auf Liebesitz
bluter laßene Ehegattin
Sie ward geb(oren) d(en) 2 Febr(uar) 1757
in Kohlo,
u(nd) starb zu Liebesitz d(en) 14 Februar
1836.
alt 79 Jahr(e) u(nd) 19. Tage.

Tłum. (G. Ostrowski): W grobie tym spoczywa Pani Johanna Maria Sophie Seýdel, z domu Fischer. Żona Johanna Christiana Seýdel, dziedzica i sędziego patrymonialnego w Luboszcach. XXXXXX. Urodzona 2 lutego 1757 r. w Kole i zmarła w Luboszcach 14 lutego 1836 r. Przeżyła 79 lat i 19 dni.

Carl Friedrich von Seydel (1784-1846)²⁶, który przejął majątek rodzinny w 1817 r., kilka lat po przejściu Luboszyca wraz z całym powiatem gubińskim i Dolnymi Łużycami pod panowanie pruskie. Odtąd właściciele Luboszyca byli poddani pruskimi. Płyta nagrobna Carl Friedrich von Seydel znajdowała się również na cmentarzu rodzowym. Należy wspomnieć, że w spisie nagrobków sporządzonych przez LWKZ znajduje się jeszcze płyta Emmy von Seydel (1803-1880), która mogła być żoną Carla Friedricha i matką Gustava Eduarda Eugena (1821-1881). Wyceniono wówczas wartość majątku na 12 tys. talarów. Ówczesny właściciel majątku musiał być niezmiernie zapobiegliwy, skoro podwoił jego wartość, w chwili jego śmierci, w 1846 r. dobra oszacowano już na 24 tys. talarów.

Gustav Eduard Eugen von Seydel był centralną postacią w dziejach rodu i historii majątku luboszyckiego. Przede wszystkim przejęcie dobrze już prosperujących dóbr sprawiło, że von Seydel mógł zająć się karierą zawodową. W latach 1871-1881 był landratem powiatu Spremberg²⁷. Około 1850 r. von Seydel nabył wsie Stradow i Wolkenberg w powiecie Spremberg, pierwsza z wymienionych pozostała w rękach rodziny do 1945 r. Zaraz po objęciu majątku rozpoczął budowę nowego pałacu, najpewniej w miejscu dawnych zabudowań mieszkalnych. Budowa rezydencji w stylu neogotyckim trwała do 1860 r. Zbudowany na planie prostokąta był dwukondygnacyjnym budynkiem z trzema ryzalitami, wieżą i wieloboczną absydą, posiadał dziedziniec z zabudowaniami gospodarczymi, do pałacu należała również oficyna z przełomu XIX i XX w., gorzelnia z ostatniej dekady XIX w., oranżeria, stodoła, stajnia, obora, dwa budynki gospodarcze, ponadto nieduży park krajobrazowy.

Korzystając z epitafiów, stwierdzamy, że żoną Gustava Eduarda była Anna Clara Alwina von Seydel z domu Kramsta (1831-1865), miał z nią synów Georga (1856-1924), Huberta oraz Heinricha²⁸. Hubert (ur. 1857 r.), ożeniwszy się ze szlachcianką z rodu von Muschwitz, wszedł w posiadanie rozległego majątku Gosda, Stradow oraz

²⁶ Płyta Carola Seydel wykonana z piaskowca w kształcie prostokątnym. Zwieńczenie zdobione wieńcem z wawrzynu z symbolem rodzowym. Na płycie inskrypcja z tekstem śmierci.

(A)
Ruhestatte
des
Rittergutsbesitzer
C(arol). F(riedrich). A. Seydell
aus Liebesitz
geb(oren) 21 August 1784. gest(orben)
3 December 1846.

Tłum. (G. Ostrowski): Miejsce spoczynku właściciela dóbr rycerskich Carola Friedricha. A. Seydel z Luboszyca. Urodzony 21 sierpnia 1784 r., zmarł 3 grudnia 1846 r.

²⁷ *Topographisch-statistische Übersicht des Regierungs-Bezirks Frankfurt a. d. Oder. Aus amtlichen Quellen zusammengestellt*, Frankfurt/O. 1844, s. 208-213.

²⁸ W spisie LWKZ wymieniono również Paula von Seydla (zm. 1852 r.), który mógł być synem Gustava Eduarda i Anny Clary Alwiny (LWKZ, A. Michalak, *Karta adresowa...*).

Ryc. 3. Pałac w Luboszycach na kolorowej litografii Alexandra Dunckera XIX w.

Źródło: Liebesitz, <http://www.bibliotekacyfrowa.pl/> [dostęp: 1.05.2016].

Wolkenberg, z których w 1910 r. utworzył fideikomis²⁹, rok później³⁰, co pozostawało w ścisłym związku zarówno z utworzeniem fideikomisu, jak i szlacheckim pochodzeniem żony. Hubert von Seydel stanowił doskonałą egzemplifikację wspomnianego wcześniej procesu scalania dóbr rodzinnych. Dodać należy, że ustanowiona forma dziedziczenia majątku Gosda nieco odbiegała od typowych rozwiązań, w przypadku bowiem tych dóbr dziedziczyła go żona von Seydla, która wniosła pokaźny wkład finansowy³¹. Drugi syn Heinrich kupił w 1909 r. Diedersdorf, także tworząc z nich fideikomis oraz uzyskując nobilitację³². Luboszyce otrzymał najstarszy Georg, który dokupił do majątku luboszyckiego pobliski Kozów (*Kaaso*)³³. Na cmentarzu w Luboszycach znajdowała się płyta Marii Emmy Heinrichy von Seydel (1855-1883), żony Georga. Zważywszy na krótki czas trwania związku, można domniemywać, że Georg miał jeszcze drugą żonę (przypuszczalnie była to Maria Elsa Krüger), najprawdopodobniej matka ostatniej właścicielki Luboszyce Elsy von Seydel (wysiedlona,

²⁹ Geheime Staatsarchiv Preussischer Kulturbesitz Berlin (GStAPK), I. HA Rep. 178 B, Nr. 691.

³⁰ GStA PK, Rep. 84 a, nr 6296.

³¹ *Ibidem*.

³² R. Schiller, *op. cit.*, s. 493.

³³ *Gothaisches Genealogisches Taschenbuch der Briefadeligen Häuser*, 1912, s. 618.

zmarła we Frankfurcie nad Odrą). Przed wojną do majątku luboszyckiego dołączono jeszcze część Nowej Wioski oraz część Wielotowa, całość dóbr stanowiła wówczas obszar 332 ha³⁴.

Ponad 200-letnie dzieje rodu von Seydel, dawnych właścicieli Luboszyce w powiecie gubińskim, stanowią przykład losów drobnej szlachty dolnołużyckiej, na obecność której natrafiono przy pracach ewidencyjnych na cmentarzach w Luboszycach i Polanowicach. Odnalezienie epitafiów stało się inspiracją do dalszych, źródłowych poszukiwań badawczych, których efekty złożyły się na prezentowany artykuł. Historia tej rodziny, miejscami jeszcze bardzo niejasna i wymagająca dalszych dociekań, wpisuje się w szerszy problem badawczy – dziejów i znaczenia szlachty dolnołużyckiej zarówno pod panowaniem saskim, jak i pruskim – poza kilkoma zaledwie nadmienionymi w artykule pracami, zupełnie jak dotąd nieznanymi.

Małgorzata Konopnicka, Grzegorz Ostrowski

RODZINA VON SEYDEL Z LUBOSZYCE.

PRZYCZYNEK DO BADAŃ PROZOPOGRAFICZNYCH SZLACHTY DOLNOŁUŻYCKIEJ

Streszczenie. W 1764 r. Christian Gottfried (von) Seydel nabył wieś Luboszyce oddalone kilka kilometrów od Gubina, które do 1815 r. jako część Dolnych Łużyc należały do Saksonii, następnie przeszły pod panowanie pruskie. Pojawienie się rodziny von Seydel w Luboszycach pod koniec XVIII w. odnotowane zostało w kilku źródłach. Dalsze jej dzieje zrekonstruowano przy pomocy płyt nagrobnych pierwotnie rozproszonych na cmentarzach polanowickim i luboszyckim. Zachowana ewidencja nagrobków wraz z badaniami terenowymi, które doprowadziły do odnalezienia kilku jeszcze zachowanych do dnia obecnego nagrobków, pozwoliły na rekonstrukcję historii majątku do 1945 r. Proponowany artykuł ma stanowić przykład zastosowania badań epigraficznych do prozopografii w tym przypadku szlachty dolnołużyckiej.

Słowa kluczowe: Dolne Łużyce, Luboszyce, szlachta, epigrafika, prozopografia

FAMILY VON SEYDEL FROM LUBOSZYCE. CONTRIBUTION TO PROZOPOGRAPHIC STUDIES LOWER LUSATIAN NOBLES

Summary. In 1764 Christian Gottfried (von) Seydel acquired village Luboszyce. It was located several kilometers away from Gubin at Lower Lusatia which was part of Saxony until 1815. Then this region came under Prussian rule. Von Seydel family appeared in Luboszyce at the end of XVIII century and that was recorded in several sources. It was possible to reconstruct family further story by studying gravestones, originally scattered on cemeteries in Polanowice and Luboszyce. Extant cemeteries records and field researches which led to discover few preserved gravestones, allowed to reconstruct history of Seydel manor until 1945. The article presents the usage of epigraphic studies within prosopography researches, in this case the ones of Lower Lusatia nobility.

Keywords: Lower Lusatia, Luboszyce, gentry, epigraphic, prosopography

³⁴ E. Seyfert, H. Wehner, *Landwirtschaftliches Adressbuch der Rittergüter, Güter und Höfe der Provinz Brandenburg*, Leipzig 1929, s. 210.